

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.982

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2023.27>**В. С. Бондар***orcid.org/0000-0003-1552-4555**кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету підготовки фахівців для підрозділів поліції
Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ***Д. А. Морозов***orcid.org/0000-0002-1114-9033**кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правосуддя
Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ***О. М. Пупинін***orcid.org/0000-0002-5690-6552**старший викладач кафедри поліцейської діяльності
Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ*

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Згідно зі ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативні підрозділи у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень.

Цей обов'язок, що поставила держава перед органами правопорядку, уповноваженими на здійснення оперативно-розшукової діяльності породжує постійно актуальну проблему гарантування прав і свобод людини в тих сферах суспільного життя коли на полі прагнення до безпечної середовища перетинається «особисте» та «державне». Здійснення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у кожному конкретному випадку пов'язане з втручанням в особисте життя людини, тому проблема дотримання прав людини та громадянина при здійсненні оперативно-розшукової діяльності залишається об'єктом наукових та процесуальних дебатів працівників правоохоронних органів, юристів та науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних

основ проблем дотримання конституційних прав і свобод людини в процесі оперативно-розшукової діяльності зробили такі науковці, як Л.І. Аркуша [11], О.П. Бабіков [2], В.С. Бігун [3], І.В. Гловюк, М.Л. Грібов, В.В. Дарган, О.М. Дроздов [5, с. 31–44], С.М. Князев [6, с. 8–20], С.І. Мінченко [9], С.С. Кудінов, Д.Б. Сергєєва, М.А. Погорецький [12, с. 302–306; 13, с. 165–174], О.О. Подобний [14], А.Р. Туманянц, А.М. Черняк, В.В. Шендрик, Р.М. Шехавцов, М.Є. Шумило та ін. Водночас, незважаючи на певні напрацювання в даному напрямі, не всі проблеми дотримання конституційних прав і свобод людини в процесі оперативно-розшукової діяльності можна вважати розв'язаними.

Постановка завдання. Метою статті є виокремлення проблемних питань, які виникають при врегулюванні балансу державних та особистих інтересів під час проведення оперативно-розшукової діяльності та надання пропозицій щодо їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. В ст. 3 Конституції України закріплено положення, відповідно до якого людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. В той самий час в Конституції України передбачені випадки

правомірного обмеження деяких прав і свобод людини і громадянина, зокрема це обмеження права недоторканості житла чи іншого володіння особи (ст. 30), права таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31), право особистого і сімейного життя (ст. 32). Обмеження зазначених вище прав відбувається тільки на підставі рішення суду. В переліку оперативно-розшукових заходів, у тому числі оперативно-технічних заходів, здійснення яких складає основу оперативно-розшукової діяльності, містяться такі оперативно-розшукові заходи, здійснення яких за будь-яких обставин обмежує права і свободи людини і громадянина, зокрема: негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виїмки, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 3 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

Застосування під час проведення оперативно-розшукових (оперативно-технічних) заходів, негласних слідчих (розшукових) дій сучасного арсеналу негласних методів, засобів і технологій збирання та аналізу інформації, зокрема для таємного стеження, включаючи технології для розпізнавання обличч, збору й аналізу великих обсягів даних (Big Data) викликає в окремих випадках критичні зауваги в громадянському суспільстві України, європейських країнах, рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). З іншого боку, ефективне протистояння збройній агресії РФ та викликам сучасній злочинності завдання оперативно-розшукової діяльності в умовах дії правового режиму воєнного стану можливе лише виключно із застосування зазначеного інструментарію.

Сучасним трендом законодавчої практики в сфері оперативно-розшукової практики є активне впровадження в кримінальне процесуальне та оперативно-розшукове законодавство європейських стандартів у галузі захисту даних правових норм, які гарантують дотримання прав і свобод людини та громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, зокрема негласних слідчих (розшукових) дій, які проводяться на підставі рішення слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства.

Підкріпимо дану тезу цілком обґрунтованою позицією О.П. Бабікова, який вважає, що «... ні

в міжнародному, ні на національному рівні право на конфіденційність, недоторканість спілкування, заборона втручатися в особисте та сімейне життя не розглядається як абсолютне» [2, с. 34].

Тому, в цій сфері суспільних відносин завданням як законодавця, так і правозастосовника є розробка та впровадження в практику правових норм, які, з одного боку, забезпечують виконання функцій держави в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави, а з іншого боку, таких, які будуть виключати необґрунтоване порушення або обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина.

«Інтереси» оперативно-розшукової діяльності направлені лише стосовно того кола осіб, кримінально-протиправні діяння яких передбачають відповідальність у разі здійснення передбачених законом України про кримінальну відповідальність дій.

Правова регламентація базових принципів оперативно-розшукової діяльності, а саме верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини, зважаючи на те, що відповідно до ст. 8 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), а кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ (ст. 9 КПК).

Нормативне окреслення суб'єктів здійснення оперативно-розшукової діяльності – оперативних підрозділів: Національної поліції, Бюро економічної безпеки, Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки та ін., які здійснюють оперативно-розшукову діяльність та заборона на здійснення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами, які не передбачені в законі (ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»);

Вичерпний перелік підстав для проведення оперативно-розшукових (оперативно-технічних) заходів, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування. Зокрема, після прийняття в 2012 р. у новій редакції КПК України, до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» внесено зміни, згідно з якими прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, їх проведення, фіксація та використання результатів регулюються главою 21 КПК України. Завдяки цьому, певною мірою уніфіковано підхід до регламентації проведення заходів, пов'язаних з обмеженням прав і свобод людини і громадянина під час розслідування кримінального провадження та ведення оперативно-розшукової справи.

Наявність законодавчого закріплення прав та обов'язків підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Важливою гарантією дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина під час проведення оперативно-розшукової діяльності, у тому числі при проведенні оперативно-розшукових (оперативно-технічних) заходів є наявність трьох видів контролю та нагляду за здійсненням оперативно-розшукової діяльності (відомчий, прокурорський та судовий). Важливість прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю зумовлена її негласним характером, а також обмеженою можливістю захисника особою, відносно якої проводяться оперативно-розшукові заходи. Керівник окружної прокуратури, а також уповноважені його наказом прокурори відповідної окружної прокуратури здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності в оперативно-розшукових справах, заведених піднаглядними їм територіальними оперативними підрозділами правоохоронних органів (ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

Гарантією дотримання прав людини і громадянина при проведенні оперативно-розшукових заходів виступає передбачене ч. 9 ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» право громадян України та інших осіб у встановленому порядку одержувати від органів, на які покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності, письмове пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскарження цих дій. Таке положення чинного законодавства, з одного боку, виступає додатковою гарантією дотримання прав і свобод людини та громадянина при проведенні відносно нього оперативно-розшукових заходів, а з іншого створює передумови для зловживання особою правом на оскарження, що може створювати штучні перешкоди у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності.

В Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачений (ст. 9) правовий обов'язок відповідних державних органів невідкладно поновити порушені права і відшкодувати заподіяні матеріальні та моральні збитки в повному обсязі у випадках порушення прав і свобод людини або юридичних осіб в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також у разі, якщо причетність до правопорушення особи, щодо якої здійснювались оперативно-розшукові заходи, не підтвердилась. Дотримання цього обов'язку, в свою чергу, забезпечується наявністю в КК України відповідних кримінально-правових заборон за порушення недоторканості житла (ст. 162), порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи

іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер (ст. 163).

Нормативно закріплена можливість у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності, ведення на особу, яка підозрюється в підготовці або вчиненні злочину, переховується від органів досудового розслідування, суду або ухиляється від відбування кримінального покарання тільки однієї оперативно-розшукової справи, що значною мірою підвищує ефективність контролю за недопущенням порушення прав і свобод людини під час оперативно-розшукової діяльності (ч. 1, ч. 3 ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

Наявність прямої законодавчої вимоги невідкладного поновлення порушених права і відшкодування заподіяних матеріальних та моральних збитків в повному обсязі у випадках порушення прав і свобод людини в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також у разі, якщо причетність до правопорушення особи, щодо якої здійснювались оперативно-розшукові заходи, не підтвердилась (Закон України № 266/94-ВР «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду»; ч.ч. 1, 2, 7 ст. 1176 Цивільного кодексу України).

Таким чином, в законодавстві України передбачений комплекс положень, які гарантують дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина при проведенні оперативно-розшукових (оперативно-технічних) заходів, у тому числі тих, які проводяться на підставі ухвали слідчого судді, який включає:

1) сукупність прав, обов'язків та заходів відповідальності суб'єктів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

2) права та обов'язки суб'єктів які здійснюють контроль та нагляд за оперативно-розшуковою діяльністю;

3) права і свободи осіб, відносно яких проводяться оперативно-розшукові (оперативно-технічні) заходи, в тому числі пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини на підставі ухвали слідчого судді.

Гарантії, які забезпечують дотримання прав і свобод особи і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, можна умовно поділити на загальні та спеціальні. Загальні гарантії – це такі положення законодавства, які відносяться до всіх оперативно-розшукових (оперативно-технічних) заходів, негласних слідчих (розшукових) дій та до оперативно-розшукової діяльності в цілому. Спеціальні гарантії – це нормативні положення, які регулюють

підстави, порядок підготовки та проведення оперативно-розшукових заходів, здійснюваних на підставі рішення слідчого судді, а також подальші правовідносини сторін кримінального провадження (уповноважений оперативний підрозділ органу, який проводив оперативно-розшуковий захід, суб'єкти контролю і нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю, особи, стосовно яких проводилися оперативно-розшукові заходи, здійснювані на підставі рішення слідчого судді).

Незважаючи на наявність державної системи гарантій дотримання прав і свобод людини під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, яка сприяє існуванню балансу особистих прав і свобод та функціонуванню безпечного соціального середовища, мають місце фактори що ускладнюють функціонування цієї системи. Серед них можна виокремити ряд проблемних питань, з якими стикається держава та суспільство при врегулюванні балансу державних та особистих інтересів при здійсненні органами правопорядку оперативно-розшукової діяльності:

- при тимчасовому обмеженні конституційних прав і свобод людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у процесі досудового кримінального провадження, згідно зі ст. 253 КПК особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження, що дуже полегшує забезпеченню прав людини права якої були обмежені діями правоохоронних органів. Відповідно до ч. 5 ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність, окреме обмеження прав і свобод під час здійснення оперативно-розшукової діяльності можливе за умов:

- такі порушення мають тимчасовий і винятковий характер;

- застосовуються за рішенням судді;

- метою такого обмеження є виявлення, попередження чи припинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, розшуку осіб, які ухиляються від відбування покарання або безвісти зникли, захисту життя і майна працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, припинення розвідувально-підривної діяльності проти України;

- оперативно-технічні засоби можуть здійснюватися виключно відносно осіб, щодо яких заведено ОРС (поставлено на облік);

- в інших випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства;

- особа, права якої були порушені під час проведення ОРД, має право одержати письмове

пояснення з приводу обмеження її прав і свобод і оскаржити ці дії.

Водночас, відсутня аналогічна норма, що поновлювала права та свободи людини у випадку проведення щодо неї в рамках оперативно-розшукової справи оперативно-технічних заходів;

- органи правопорядку, здійснюючи оперативно-розшукові заходи щодо документування осіб, які готують скоєння злочину, а також проводячи негласні слідчі (розшукові) дії стосовно осіб, які скоїли злочини дуже часто своїми діями обмежують права і свободи невизначеного кола осіб, які не мають відношення до злочинів що готуються або вчиняються, але мали контакти з суб'єктом документування або знаходились на місці проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

Наявність таких фундаментальних принципів оперативно-розшукової діяльності як конфіденційність та конспірації, розуміючи, що документи, складеними за результатами проведення оперативно-розшукових заходів, у тому числі оперативно-технічних та негласних слідчих (розшукових) дій носять гриф таємності – практично повністю нівелюють такі основоположні принципи правоохоронної діяльності як відкритість та прозорість та принцип, який зобов'язує органи правопорядку здійснювати свою діяльність в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах рівності та партнерства, що в свою чергу унеможливають здійснення громадського контролю у сфері оперативно-розшукової діяльності.

Відповідно до положень частини 3 статті 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», на особу, яка підозрюється в підготовці до вчинення злочину, переховується від органів досудового розслідування, суду або ухиляється від відбування кримінального покарання, безвісти зникла, ведеться тільки одна оперативно-розшукова справа. Проте у органів правопорядку відсутня єдина база спеціалізованого обліку оперативно-розшукових справ, тому мають місце факти заведення таких справ стосовно однієї людини, як оперативними підрозділами Національної поліції, так і іншими оперативними підрозділами (Служби Безпеки України, Державного бюро розслідувань, тощо).

Одним із важливих важелів, що сприяють забезпеченню конституційних прав і свобод людини, інтереси якої порушені проведенням оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій повинен бути прокурорський нагляд. Вимоги, визначені в ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачають виконання наглядових функцій прокурорами у певній сфері або

у конкретному оперативному підрозділі. У кримінальному провадженні, що стосується НС(Р)Д, функції відомчого контролю здійснюються керівником органу досудового розслідування у межах повноважень, визначених у ст. 39 КПК України, а також в частині продовження НС(Р)Д, розпочатого за його або слідчого рішенням, до шести місяців, погодження використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів, погодження прийняття рішення про розкриття до завершення досудового розслідування справжніх відомостей щодо спеціально утворених суб'єктів господарювання або щодо особи, яка діє без розкриття достовірних відомостей про неї. Також передбачено таку форму відомчого контролю, як право начальників самостійних структурних підрозділів уповноважених правоохоронних органів приймати рішення про продовження НС(Р)Д, розпочатого за рішенням слідчого, до дванадцяти місяців, а керівників відомств, – до вісімнадцяти місяців.

Що стосується виконання наглядових функцій прокурорами, основними повноваженнями у цій сфері наділені саме прокурори – процесуальні керівники, які погоджують клопотання слідчих або приймають у випадках, передбачених законодавством, рішення про проведення НС(Р)Д, організують їх проведення, надають доручення, приймають рішення про присвоєння грифу таємності, їх зняття тощо у конкретних кримінальних провадженнях, в яких їх визначено процесуальними керівниками або включено до складу групи прокурорів, процесуальних керівників. Повноваження керівників прокуратур щодо організації та проведення НС(Р)Д обмежується забезпеченням режиму секретності [2, с. 40–41].

Тобто, на слухну думку І.В. Гловюк, «конституційною функцією прокурора є нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство (п. 3 ст. 121 Конституції України). Кримінально-процесуальна функція визначена як нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням» [4, с. 85]. Відповідно, прокурор є суб'єктом публічного державного кримінального переслідування, яке здійснюється певними процесуальними засобами (у формі підозри, обвинувачення, кримінального переслідування у судово-контрольних стадіях та пенітенціарного кримінального переслідування) та визнається стороною обвинувачення у КПК України.

Керівника органу досудового розслідування у КПК України також віднесено до кола суб'єктів сторони обвинувачення, а за ч. 2 ст. 9 КПК України, як і слідчий та прокурор, зобов'язаний

всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, надати їм незалежну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

Тому цілком закономірно постає питання об'єктивності прокурорського нагляду за проведенням оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. О.М. Дроздов з цього приводу слушно зазначив: «... з огляду на латентність корупційних злочинів, слід визначити, яким має бути характер дій прокурора та інших правоохоронних органів, спрямованих на їх виявлення, з урахуванням рішень ЄСПЛ щодо «необхідності проводити слідство у пасивній манері» [5, с. 32].

Висновки. Важливість розв'язання проблеми дотримання конституційних прав і свобод людини в процесі оперативно-розшукової діяльності важко переоцінити. Відрегульований зв'язок принципу дотримання конституційних прав і свобод людини та норм права, що регулюють оперативно-розшукову діяльність необхідний та терміновий, оскільки він є гарантією правового існування усєї системи оперативно-розшукової діяльності, ефективної реалізації вектору демократичного розвитку держави.

Література

1. Конституція України (станом на 01.09.2017). Київ: видавець Паливода А.В., 2017. 76 с.
2. Бабіков О.П. Негласні слідчі (розшукові) дії: теорія і практика / Наук.-досл. ін-т публічного права. Київ: Норма права, 2023. 434 с.
3. Бігун В.С. Людина в праві: аксіологічний підхід : дис... канд. юрид. наук: 12.00.12; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2003. 220 с.
4. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2015. 602 с.
5. Дроздов О.М. Актуальні питання здійснення захисту від провокації (підбурювання) особи на вчинення злочину у світлі практики Європейського Суду з прав людини. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 2. С. 31–44.
6. Князев С.М., Чернявський С.С., Грібов М.Л. Законодавче регулювання оперативно-розшукової діяльності: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2 (20). С. 8–20.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.11.2023).
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. Офіційний вісник України. 2012. № 37. Ст. 1370.
9. Мінченко С.І. Теоретико-правові засади забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів МВС України: монографія. Київ: ТОВ «ІНТЕРСЕРВІС», 2012. 348 с.

10. Науково-практичний коментар Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: станом на 1 травня 2011 року / [Мацюк В.Я., Панасюк С.А., Ніколайчук В.А., Стрілець Б.В., Попов І.О.]; за заг. ред. В.Я. Мацюка. Київ: Професіонал, 2011. 302 с.

11. Основи детективної та оперативно-розшукової діяльності: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., перероб. [Електронне видання] / Л.І. Аркуша, В.Г. Пожар, М.М. Стоянов, Д.В. Шилін; НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2023. 97 с.

12. Погорецький М. А. Судовий контроль за дотриманням конституційних прав людини у кримінальному процесі та оперативно-розшуковій діяльності: стан та перспективи розвитку. *Забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ України за сучасних умов: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 груд. 2009 р.) / Держ. наук.-досл. ін-т МВС України; Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС Апарату Міністра МВС України; Київський регіональний центр АПрН України; Міжн. жіночий правозахисний центр «Ла Страда – Україна». Київ: ДНДІ МВС України, 2009. Харків: Права людини, 2009. С. 302–306.*

13. Погорецький М.А., Філін Д.В. Дотримання прав та свобод людини і громадянина в оперативно-розшуковій діяльності. *Проблеми законності: респ. міжвід. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2000. Вип. 42. С. 165–174.*

14. Подобний О.О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.

15. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII / *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 01.12.2023).

16. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII / *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. (ред. від 02.08.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 15.12.2023).

Анотація

Бондар В. С., Морозов Д. А., Пупинін О. М. Щодо проблеми дотримання конституційних прав і свобод людини в процесі оперативно-розшукової діяльності. – Стаття.

Здійснення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у кожному конкретному випадку пов'язане з втручанням в особисте життя людини, тому проблема дотримання прав людини та громадянина при здійсненні оперативно-розшукової діяльності залишається об'єктом наукових та процесуальних дебатів працівників правоохоронних органів, юристів та науковців.

Отже, автори статті мають на меті виокремити проблемні питання, з якими стикається держава та суспільство при врегулюванні балансу державних та особистих інтересів та сформулювати пропозиції щодо їх розв'язання.

Виходячи з результатів аналізу наукових джерел, присвячених питанням дотримання конституційних прав і свобод людини в процесі оперативно-розшукової діяльності виокремлені проблемні питання, з якими стикається держава та суспільство при врегулюванні балансу державних та особистих інтересів при здійсненні органами правопорядку оперативно-розшуко-

вої діяльності: відсутність законодавчої норми, яка б поновлювала права та свободи людини у випадку, якщо стосовно неї проводилися оперативні-технічні заходи в рамках оперативно-розшукової справи; відсутність єдиної бази обліку оперативно-розшукових справ, як наслідок заведення таких справ стосовно однієї людини, як оперативними підрозділами Національної поліції, так і іншими оперативними підрозділами (Служби Безпеки України, Державного бюро розслідувань, тощо); об'єктивності прокурорського нагляду за проведенням оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

Обґрунтовано, що в законодавстві України передбачений комплекс положень, які гарантують дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина при проведенні оперативно-розшукових (оперативно-технічних) заходів, у тому числі тих, які проводяться на підставі ухвали слідчого судді, який включає: 1) сукупність прав, обов'язків та заходів відповідальності суб'єктів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність; 2) права та обов'язки суб'єктів які здійснюють контроль та нагляд за оперативно-розшуковою діяльністю; 3) права і свободи осіб, відносно яких проводяться оперативно-розшукові (оперативно-технічні) заходи, в тому числі пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини на підставі ухвали слідчого судді.

Сформульовані пропозиції щодо розв'язання проблеми дотримання конституційних прав і свобод людини в процесі оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: гарантії прав і свобод особи, оперативно-розшукова діяльність, права і свободи особи, прокурор.

Summary

Bondar V. S., Morozov D. A., Pupinin O. M. Regarding the problem of observing the constitutional rights and freedoms of a person in the process of investigative activity. – Article.

The implementation of operative-search measures and covert investigative (search) actions in each specific case is associated with interference in a person's personal life, therefore the problem of observing human and citizen rights during the implementation of operational-search activities remains the object of scientific and procedural debates by law enforcement officers, lawyers and scientists.

Therefore, the authors of the article aim to single out problematic issues faced by the state and society when balancing state and personal interests and formulate proposals for their solution.

Based on the results of the analysis of scientific sources devoted to the issue of observing the constitutional rights and freedoms of a person in the process of investigative activity, the problematic issues faced by the state and society in balancing the balance of state and personal interests in the implementation of investigative activities by law enforcement bodies are highlighted: the absence of a legislative norm, which would restore the rights and freedoms of a person in the event that operational and technical measures were taken in relation to him as part of an operational and investigative case; the absence of a single database of operational and investigative cases, as a result of the initiation of such cases against one person, both by operational units of the National Police and by other operational units (the Security Service of Ukraine, the State Bureau of Investigation, etc.); the objectivity of the prosecutor's supervision over the implementation

of operational investigative measures and covert investigative (detective) actions.

It is substantiated that the legislation of Ukraine provides for a set of provisions that guarantee compliance with the constitutional rights and freedoms of a person and a citizen when conducting operative-search (operational-technical) measures, including those conducted on the basis of the decision of the investigating judge, which includes: 1) the set of rights, obligations and measures of responsibility of the entities that carry out operational and investigative activities; 2) the rights and obligations of entities that exercise control and supervision over operational and

investigative activities; 3) the rights and freedoms of persons in respect of whom operational-investigative (operational-technical) measures are being carried out, including those related to the temporary restriction of human rights based on the decision of the investigating judge.

Formulated proposals for solving the problem of compliance with constitutional rights and human freedoms in the process of operational investigative activities.

Key words: guarantees of the rights and freedoms of a person, investigative activity, rights and freedoms of a person, prosecutor.